Antonio SANDU

INTRODUCERE
în
SOCIOLOGIE

COLECȚIA
DEZVOLTARE
SOCIALĂ

EDITURA LUMEN
în elita editurilor românești

Antonio SANDU

INTRODUCERE
în
SOCIOLOGIE

Lumen
2016

INTRODUCERE ÎN SOCIOLOGIE
Antonio SANDU

Copyright Editura Lumen, 2016
Iaşi, Ţepeş Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com
prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părţi din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Volumul este la a 2-a ediţie, prima fiind apărută la Editura Tritonic în 2014, sub titlul "*Elemente de sociologie. Sociologie generală. Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*", tirajul fiind epuizat.
În acest volum au fost integrate parţial unele teme tratate anterior de autor în articole ştiinţifice şi volume, fiind citate corespunzător.

ISBN: 978-973-166-426-2

Introducere
în
sociologie

Lumen
2016

Pagină lăsată
goală intenţionat

Cuprins

O introducere în cunoaşterea socialului 7
Elemente de sociologie 8
Relaţia dintre sociologie şi ştiinţele sociale 12
Ramuri ale sociologiei 16
Auguste Comte şi geneza sociologiei ca ştiinţă 18
Sociologia comprehensivă 19
Instituţii sociale 22
Tipuri de instituţii 26
Instituţii sociale totale 30

Puterea 32
Construcţia socială a realităţii 38
O abordare social construcţionistă a teoriei contractului social 40
Normativitatea juridică şi morală. O abordare postpozitivistă 46

Societatea 51
Structuralismul 51
Structuri sociale 53
Dinamica status-rol 58
Funcţii sociale 66
Încrederea şi societatea de risc 68

Procesul de socializare 75
Ereditatea ca premisă a proceselor socializante 77
Socializarea primară 82
Socializarea secundară 86

Elemente de sociologia grupurilor 91

Elemente de sociologia devianţei şi marginalizare 97
Marginalizare şi excludere 97
Devianţa 102
Delincvenţa 107
Teorii explicative ale comportamentului deviant 108
Sancţiunea 111

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

Calitatea vieţii şi construcţia politicilor publice 119
Politicilor publice şi calitatea vieţii 119
Calitatea vieţii şi bunăstarea subiectivă 120
Determinanţi sociali ai calităţii vieţii 122
Educaţia ca determinant social al stării de sănătate 124
Vulnerabilitatea socială şi calitatea vieţii 125
Instrumente de măsurare a calităţii vieţii 128
Construcţia politicilor publice 131

Elemente de metodologia cercetării sociale 137
Metodologia cantitativă în ştiinţele sociale 140
Metodologia cercetării calitative 147

Bibliografie 161

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

O introducere în cunoaşterea socialului

Volumul de faţă se doreşte a fi o introducere în cunoaşterea socialului dintr-o perspectivă transdisciplinară. Vom aduce în atenţia cititorului în principal o perspectivă sociologică şi sociojuridică, asupra unor fenomene precum: instituţiile sociale, procesul de socializare, dinamica status-rol, grupurile sociale şi calitatea vieţii. Intenţia acestui volum este una didactică. În cuprinsul volumului au fost sintetizate o serie de prelegeri din domeniul sociologiei generale, sociologiei juridice, filosofiei sociale, sociologiei medicale, predate de autorul volumului în cadrul Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava, a Universităţii de Medicină şi Farmacie "Grigore T. Popa" din Iaşi, precum şi a Universităţii "Mihail Kogălniceanu"din Iaşi. Au fost de asemenea incluse o serie de rezultate ale cercetărilor sociale ale autorului, mai ales partea teoretică a acestora, precum şi sinteza unor rezultate semnificative ale respectivelor cercetări. Acestea au fost incluse atât ca exemple metodologice, cât şi ca susţineri empirice ale unor paradigme teoretice prezentate în cuprinsul volumului. Fragmentele preluate din publicaţii anterioare ale autorului au fost adaptate specificului acestui volum fiind totodată menţionată sursa originară a acestora. Volumul este rezultatul unei sinteze teoretice desfăşurate pe parcursul ultimilor patru ani de zile.

Publicul ţintă al volumului îl constituie în principal studenţii profilurilor şi specializărilor sociale şi umaniste, juridice şi medicale. Volumul poate fi de real interes pentru orice persoană care abordează problematica câmpului social,

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

atât din perspectiva cunoaşterii socialului, cât şi din cea a acțiunii sociale.

În tratarea tematicii socialului am privilegiat paradigma social – construcționistă şi cea postmodernă, conform cărora, realitatea socială aşa cum aceasta apare actorului social, este rezultatul unui proces de negociere colectivă între membrii comunității interpretative a sensului pe care aceştia îl atribuie diferitelor aspecte ale relațiilor sociale[1].

Elemente de sociologie

Termenul de *sociologie* îşi are originea în cuvântul latinesc „socious", având sensul de *societate* şi în cel grecesc „logos" care semnifică *ştiință*. Într-o primă aproximare, sociologia este ştiința despre social.

Sociologia face parte dintre *ştiințele comportamentului* uman, studiind interacțiunile sociale, *faptele sociale, acțiunile* sociale, *procesele sociale,* şi *relațiile dintre indivizi. P*sihologia studiază la rândul său, comportamentul uman din perspectiva subiectului şi a trăsăturilor sale de personalitate a motivaţiilor acestuia, etc. Obiectul de studiu al Sociologiei ca ştiinţă îl constituie procesele care au loc în societate şi regulile după care se desfăşoară aceste procese sociale. În cadrul analizei proceselor sociale sunt evidenţiate interacţiunile dintre indivizi, asocierea acestora în grupuri, constituirea şi funcţionarea comunităților umane, instituţiile sociale şi viaţa socială în general.

[1] Pentru o clarificare a perspectivei social construcționiste adoptate de autor a se vedea Sandu, A., (2012). *Social –Constructionist Epistemology.A Transmodern Overview*, Editura Lap Lambert, Saarbriicken Germany.

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

Primul care a utilizat şi definit termenul sociologie a fost Auguste Compte, în 1922, anterior el utilizând conceptele de filosofie pozitivă şi respectiv fizică socială pentru a defini viitoarea ştiinţă.

Max Weber a definit sociologia ca ştiinţă a acţiunii sociale.

Pentru George Gurvitch, obiectul de studiu al sociologiei îl constituie fenomenele sociale totale.

Alte definiri ale sociologiei vizează obiectul acesteia, şi anume existenţa socială, structura socială, studiul vieţii sociale, a fenomenelor comunicaţionale, etc. Schifirneţ (2012) defineşte sociologia ca ştiinţa dedicată explicării şi înţelegerii structurii şi funcţionării realităţii sociale. Societatea umană este studiată sub diverse aspecte de o serie întreagă de alte ştiinţe denumite împreună ştiinţe sociale printre care amintim: psihologia, economia, ştiinţele politice, ştiinţele comunicării, ştiinţele administrative şi cele juridice. Alături de acestea, în studiul socialului intervin cercetările antropologice, culturologice, precum şi o serie de ştiinţe umaniste, dintre care cele mai apropiate de domeniul socialului sunt ştiinţele istorice şi filosofia socială şi politică. Între acestea din urmă şi sociologia propriu-zisă există largi zone de convergenţă. Acestea vizează obiectul cercetării - societatea în ansamblul ei, şi metodele utilizate în special a celor calitative bazate pe hermeneutică.

Cercetarea socială în zilele noastre are mai curând un caracter inter şi transdisciplinar cuprinzând perspective diferite, dar convergente asupra realităţii sociale.

În sens larg, sociologia este privită ca o ştiinţă despre social, înţeles ca formă generală de existenţă a vieţii umane. Este analizată societatea globală, împreună cu subsistemele

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

acesteia, atât sub aspectul organizării acestora cât şi a dinamicii subsistemelor constitutive. În sens restrâns, se afirmă existenţa unei distincţii principiale între sociologie şi celelalte ştiinţe sociale, conform căreia sociologia studiază formele sociale ale activităţii umane, în timp ce conţinuturile acesteia reprezintă obiectul diferitelor ştiinţe sociale particulare (Bulgaru, 2003).

Particularităţile cercetărilor sociologice vizează investigarea caracteristicile generale şi abstracte ale comportamentului social, sociologia menţinându-se într-un nivel de generalizare şi abstractizare cât mai înalt cu putinţă. Distincţia teoretic-empiric este în opinia noastră mai degrabă relativă, întrucât cunoaşterea teoretică şi cunoaşterea empirică nu pot fi total separate în acelaşi grad în care se realizează în ştiinţele exacte. Perspectiva teoretică infuzează datele cu conţinut de cunoaştere, iar datele restructurează teoria.

La modul general, vorbim despre o dimensiune teoretică, ce vizează construirea unor metamodele bazate pe caracteristici abstracte ale socialului precum şi una empirică ce vizează descrierea sistematică a realităţii sociale, prin colectarea de date cu caracter empiric, referitoare la fenomenul social studiat (Bulgaru, 2003).

Cunoaşterea socialului se realizează într-o manieră analitico-empirică, dar şi într-una sintetică, în scopul elaborării unor legităţi care să facă posibilă înţelegerea societăţii, a instituţiilor şi fenomenelor sociale, cu un grad cât mai înalt de generalitate.

Încă de la fondarea sociologiei ca ştiinţă, aceasta s-a dorit a fi infuzată de o serie de principii epistemologice:

- *realismului*, conform căruia lumea externă este independentă de observaţia noastră;

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

- *cognoscibilității raționale*, conform căruia lumea socială poate fi cunoscută cu ajutorul unor instrumente empirico-teoretice;
- *determinismului*, conform căruia există o cauzalitate între fenomenele lumii sociale şi această cauzalitate poate fi identificată.

Sociologia studiază comportamentul uman colectiv, din perspectiva determinanţilor acestuia, a dezvoltării organizaţiilor şi instituţiilor sociale. În calitatea sa de ştiinţă socială, sociologia investighează critic, atât teoretic cât şi empiric, diversele forme ale acţiunii, faptelor sau fenomenelor sociale. Rezultatele investigaţiilor sociologice se doresc a fi nu doar o permanentă rafinare a cunoştinţelor teoretice cu privire la realitatea socială, cât mai ales o fundamentare deopotrivă teoretică şi empirică a politicilor sociale, şi a intervenţiei sociale. Aceasta din urmă este înţeleasă atât ca asistență socială oferită diverselor categorii de populaţii vulnerabile, cât şi ca intervenţie în comunitate, în organizaţii, etc.

Distincţia între cunoscător şi obiectul de cunoscut fundamentează epistemologia clasică pe baza conceptului de *obiectivitate* şi a axiomei conform căreia, *Universul atât cel fizic cât şi cel social, este obiectiv, cognoscibil şi independent de cunoscător*. Substratul cultural al evoluţiei ştiinţei în Europa l-a constituit viziunea creştină a omului creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu (Zajonc, 2006). Mintea omului – asemănătoare cu aceea a lui Dumnezeu – este raţională şi pe deplin capabilă de a înţelege natura exterioară fiinţei umane (Sandu, 2011). Această premisă a făcut ca ştiinţa occidentală să se orienteze asupra exteriorităţii naturii, pe care să o cerceteze prin observaţie, şi să o explice prin modele matematice. Credinţa în existenţa unor

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

legi obiective are ca presupoziţie fondatoare concepţia că există o ordine atât în natură, cât şi în societate. Organizaţiile şi instituţiile sociale sunt rezultatele interacţiunilor dintre modelele mentale ale indivizilor care le compun. Obiectivitatea unei organizaţii sau instituţii este dată de corelarea unor realităţi subiective (Sandu, 2011). Cercetarea unei organizaţii şi schimbarea la nivelul acesteia sunt simultane.

Realitatea socială poate fi gândită ca un text ce trebuie în permanenţă reinterpretat.

Atunci când membrii unei comunităţi interpretative definesc o situaţie ca fiind reală, aceasta devine constrângătoare ca o consecinţă a acceptării ei, ca fiind reală. La nivelul realităţii sociale harta, adică imaginea noastră despre realitatea socială precede teritoriul, adică creează realitatea însăşi (Cojocaru, 2005).

Aceasta este înţelegerea construcţionistă a constituirii realităţii sociale, sub forma unui pact interpretativ asupra semnificaţiilor fenomenelor sociale.

"Universul – nota profesorul Ştefan Celmare (2006) – este un întreg interconectat, în care nici o parte nu este mai fundamentală decât alta, încât proprietăţile oricărei părţi sunt dependente de cele ale celorlalte" Interconectabilitatea a dus la o nouă paradigmă holistă, premisă transformărilor sociale care au loc în prezent, caracterizate prin termenul de globalizare.

Relaţia dintre sociologie şi ştiinţele sociale

Relaţia dintre filosofia socială şi sociologie este una de natură istorică, sociologia însăşi avându-şi originea în gândirea socială. Sociologia păstrează de la aceasta, tentaţia universalului, aceea de a explica funcţionarea întregului câmp social pe baza

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

unei serii de legităţi ce pot fi cunoscute şi explicate raţional. Epistemologia socială, ca largă zonă de reflecţie metateoretică, permite transparenţa la cunoaştere a sociologiei şi comunicarea vie dintre aceasta şi celelalte sfere ştiinţifice ale cunoaşterii socialului. Reflecţia epistemologică este parte atât a sociologiei, ca dimensiune metateoretică a acesteia, dar şi din filosofia cunoaşterii socialului, zonă care îi garantează convergenţa cu celelalte ştiinţe şi forme ale cunoaşterii sociale.

Larga întrepătrundere între filosofia socială şi sociologie nu duce la diluarea epistemică a acesteia, ci mai degrabă la o plus - valoare cognitivă de care ambele discipline beneficiază. Reflecţia asupra semnificaţiei socialului, a însăşi realităţii acestuia, face ca cele două sfere ale cunoaşterii să fie transparente una faţă de cealaltă şi astfel perspective metateoretice, venind din sfera filosofiei, să infuzeze cercetarea empirică şi reciproc datele empirice să ridice câmpuri problematice noi în zona reflecţiei teoretice.

În raport cu ştiinţele economice există de asemenea o transparenţă cognitivă. Sociologia nu poate ignora economicul ca instanţă de explicitare a comportamentului uman. Motivaţia economică rămâne una dintre cele mai importante mecanisme de ghidare a comportamentului şi a acţiunii sociale a indivizilor. Înţelegerea resorturilor economice nu doar facilitează explicaţia socială, ci permite proiectarea acţiunii sociale, latura pragmatică a cunoaşterii socialului. Sfera managerială, şi mai ales managementul resurselor umane, este o zonă privilegiată de interferenţă între domeniul economicului şi cel al socialului în studierea comportamentului organizaţional şi leadershipului.

Cu ştiinţele politice, sociologia se întâlneşte în zona explicării comportamentului civic şi politic. Sociologia politică,

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

şi mai ales cea electorală, constituie un instrument puternic de programare a acţiunilor politice şi de verificare a impactului mesajului politic, etc. Decizia politică în sine are la bază evaluarea impactului social al politicilor publice şi nevoii sociale, aşa cum rezultă din diversele diagnoze sociale.

Cu domeniul psihologiei, sociologia împarte aria studiului compartamentului. În mod tradiţional, distincţia dintre cele două ştiinţe având ca obiect comportamentul uman este aceea că în timp ce psihologia vizează în general individualul, sociologia privilegiază comportamentul colectiv.

Profesorul Liviu Druguş (2011) arată că, ar trebui să se redefinească sferele ştiinţelor sociale, incluzând sociologia, economia, ştiinţele politice şi etice, formulându-se un cadru nou de înţelegere şi explicare a acţiunilor umane dintr-o perspectivă etică. Etica ar putea fi o astfel de intersecţie între politic şi economic, un continuu echilibru între consecinţe şi intenţii (Aristotel, 1998). Autorul formulează, citându-l pe Bart Engelen, ideea unui continuum între ştiinţele politice, economice şi etică. Simultaneitatea între viziunea teleologică şi cea instrumentală generează o viziune etică în lipsa căreia apare criza şi sărăcia. Distanţându-se de Bart Engelen, Liviu Druguş arată că în realitate continuumul nu ar trebui să fie limitat la economic, politic şi etic, ci ar trebui mai degrabă gândit un continuum al semnificării rezultatelor numit „end means continuum". Liviu Druguş (2011) insistă asupra extinderii acestui continuum asupra sferei sociale. Ştiinţele sociale sunt venite să înţeleagă fiinţa umană în dimensiunile sale integrale. În timp ce Liviu Druguş argumentează ideea continuităţii dintre economic, politic şi etic, acesta respinge ca nelegitimă, existenţa unui câmp de cercetare particular al psihologiei

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

sociale. În opinia noastră acest continuum transdisciplinar ar trebui să conţină referiri la toate sferele cunoaşterii integrative a fiinţei umane, incluzând aici sociologia care urmăreşte explicitarea acţiunii colective dar şi ştiinţele juridice care descriu cadrul particular care limitează acţiunea socială.

În ceea ce priveşte psihologia socială aceasta se circumscrie aceluiaşi referenţial epistemologic ca şi sociologia, având acelaşi arsenal metodologic. Diferenţa ar putea consta în abordarea dinspre individ spre social, în cazul psihologiei sociale, şi dinspre social spre individ, în cazul sociologiei.

Sociologia contemporană ca şi celelalte ştiinţe sociale, nu mai poate explica realitatea socială exclusiv în cadre restrânse strict disciplinare. Cercetătorii din toate domeniile preocupate de înţelegerea socialului au împrumutat metodologii, abordări teoretice şi construcţii paradigmatice din celelalte sfere ale cunoaşterii socialului, făcând graniţele dintre domeniile de cercetare particulare să fie mai volatile ca niciodată.

Extras din volumul:
Sandu, A. (2016). Introducere în sociologie.
Iaşi, România: Lumen.

Continuarea acestui volum o puteţi lectura achiziţionând volumul de pe

www.edituralumen.ro

www.lumenpublishing.com

sau din librăriile noastre partenere.

Antonio SANDU este în prezent Prof. Univ. Dr. Hab. la Universitatea "Ştefan cel Mare" din Suceava. De asemenea este coordonator al Centrului de Cercetări Socio-Umane Lumen din Iaşi. Anterior, a desfăşurat un stagiu de cercetare post-doctorală la Centrul de Etică şi Politici de Sănătate a Universităţii Gr. T. Popa din Iaşi. Antonio Sandu este doctor în Filosofie. Este licenţiat în Filosofie, Asistenţă Socială şi Drept, având de asemenea studii de master în domeniul Probaţiune şi Reintegrare Socială şi respectiv Filosofia Artei şi Management Cultural. Principalele domenii de interes ale autorului cuprind: ştiinţele comunicării, sociologie, etică, bioetică, asistenţă socială, filosofie socială. Este autorul a peste 15 titluri în Asistenţă Socială, Filosofie şi Etică Aplicată, a peste 25 articole în Jurnale Ştiinţifice indexate Thomson Reuters şi peste 60 de alte articole ştiinţifice.

Volumul de faţă se doreşte a fi o introducere în cunoaşterea socialului dintr-o perspectivă transdisciplinară. Vom aduce în atenţia cititorului în principal o perspectivă sociologică şi sociojuridică, asupra unor fenomene precum: instituţiile sociale, procesul de socializare, dinamica status-rol, grupurile sociale şi calitatea vieţii. Intenţia acestui volum este una didactică. În cuprinsul volumului au fost sintetizate o serie de prelegeri din domeniul sociologiei generale, sociologiei juridice, filosofiei sociale, sociologiei medicale, predate de autorul volumului în cadrul Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava, a Universităţii de Medicină şi Farmacie "Grigore T. Popa" din Iaşi, precum şi a Universităţii "Mihail Kogălniceanu"din Iaşi. Au fost de asemenea incluse o serie de rezultate ale cercetărilor sociale ale autorului, mai ales partea teoretică a acestora, precum şi sinteza unor rezultate semnificative ale respectivelor cercetări. Acestea au fost incluse atât ca exemple metodologice, cât şi ca susţineri empirice ale unor paradigme teoretice prezentate în cuprinsul volumului.

Antonio SANDU

Volumul constituie o re-editare a volumului *Elemente de sociologie. Sociologie generală. Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*, apărut în anul 2014 la Editura Tritonic.

ISBN 973166426-2
9 789731 664262

EDITURA LUMEN
în elita editurilor românești